

İ S T A N B U L

YÜKSEK İSLÂM ENSTİTÜSÜ
DERGİSİ

Revue de l'Institut des Hautes Etudes Islamiques

SAYI II

İ S T A N B U L
EDEBİYAT FAKÜLTESİ BASIMEVİ
1 9 6 4

İMAN BİR BÜTÜNDÜR

Ahmed Davudođlu

Akaid kitaplarımızda iman hakkında aşağıdaki malûmata rastlamaktayız. İman lûgatda : Verilen haberin hükmünü tasdik ve kabul ile ona sadık kalmaktır. Teslim ve inkıyâd mânâlarını da tazammun eder. Şeriatde ise : Muhbir-i mahsus olan Peygamberin verdiği haberleri iz'ân ve kabul ile tasdik etmek, tamamıyla mun-kâd ve teslim olmaktır. Şu halde şer'î imanla, lûgavî iman arasında yalnız (mü'menu'n-bih) yani inanılacak şeyler itibariyle fark vardır ve bu itibarla şer'î iman hâssdır. Kelâm ulemâsı imân ile küfrü tarifde iki fırkaya ayrılmışlardır. Bunlardan birinci fırkanın tarifine "Kavl-i tahkîk", ikincinin tarifine "Kavl-i meşhur" derler.

Kavl-i tahkîke göre iman : Dinden olduğu bizzarure bilinen, yani Hz. Peygamber (S. A. V.) in Allah'dandır diye getirip haber verdiği şeylerin hepsini kalbiyle tasdik ve kabul etmektir. Peygamber Efendimizin Allah'dandır diye haber verdiği şeyler, Kur'an-ı Kerim'in âyetleri ve sûreleridir. Binaenaleyh her müslümanın, mushafların iki kabuğu arasında yazılı bulunan bütün âyet ve sûrelerin Allah kelâmı olduğuna zerre kadar şüphe etmeden bütün kalbiyle inanması icabeder. Yalnız bu tarife göre inandığını dil ile ikrar etmek imanın rûknü değil, şartıdır. Yani dilsizlik gibi bir özrü olmadığı halde iman ettiğini söylemeyen, fakat kalbiyle iman etmiş bulunan bir kimse Allahu Teâlâ indinde müslümandır. Bu zat hakkında imanın uhrevî hükümleri câridir. Cehennemde ebedî kalmaz, ancak ikrarı terk ettiği için günahkârdır ve müslüman olduğu bilinmediğinden hakkında müslümanlığın dünyevî ahkâmı cereyan etmez. Meselâ : kendisine müslüman kızı verilmez, öldüğu zaman müslüman kabristanına gömülmez. Bu tarifi yapanların delilleri : اولئك كتب في قلوبهم الايمان (1)

" İşte bunların kalblerine Allah imanı yerleştirdi."

¹ Mücadele sûresi, son âyet.

(1) و قلبه مطمئن بالإيمان

“ Kalbi imanla dolu olarak”,

(2) ولم تؤمن قلوبهم

“ Onların kalbleri iman etmedi” gibi imanın kalblerde olduğuna delâlet eden âyetlerle, meşhur iman ve islâm hadisidir. Bu hadis-i şerifte şöyle buyurulmaktadır:

عن عمر بن الخطاب رضى الله عنه قال بينا نحن عند رسول الله صلى الله عليه وسلم بذات يوم إذ طلع علينا رجل شديد بياض الثياب شديد سواد الشعر لا يرى عليه أثر السفر ولا يعرفه منا أحد حتى جلس الى النبي صلى الله عليه وسلم فأسند ركبته الى ركبته ووضع كفيه على فخذيه وقل :

يا محمد أخبرني عن الاسلام فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الاسلام أن تشهد أن لا اله الا الله وأن محمداً رسول الله وتقيم الصلاة وتؤتي الزكاة وتصوم رمضان وتحج البيت ان استطعت اليه سبيلا. قال صدقت. قال فمجبنا له يسأله ويصدقفه. قال فأخبرني عن الايمان قال أن تؤمن بالله و ملائكته وكتبه ورساله واليوم الآخر وتؤمن بالقدر خيره وشره قال صدقت قال فأخبرني عن الاحسان قال أن تعبد الله كأنك تراه فان لم تكن تراه فانه يراك... «... ثم انطلق فلبث ملياً ثم قال لى يا عمر اتدرى من السائل قلت الله ورسوله اعلم قال فانه جبريل أناكم يعلمكم دينكم . زرواه الخمسة.

Ömer b. Hattab'dan (R. A.). Şöyle demiştir: “Bir gün biz: Rasûlullah'ın yanında iken yanımıza elbisesi pek beyaz, saçının siyahı şiddetli, üzerinde yolculuk eseri görülmeyen ve içimizden kimsenin tanımadığı bir adam çıkageldi; Peygamber (S. A. V.)'in yanına oturdu, ve (terbiyeli zevatın yaptıkları gibi) dizlerinin onun dizlerine dayadı; ellerini uylukları üzerine koydu ve dedi ki: «Ya Muhammed, bana İslâm'ı haber ver.» Rasûlullah (S. A. V.): «İslâm Allah'dan başka Allah olmadığına, Muhammed'in Rasûlullah olduğuna şehâdet etmen, namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman ve yol masrafına gücün yeterse Beytu'llah'ı haccetmendir» buyurdular. «Doğru söyledin» dedi. Biz buna şaştık (çünkü bilmiyenler gibi) soruyor, (bilenlerin halî gibi)»

1 Nahl sûresi, âyet, 103.

2 Mâide sûresi, âyet, 41.

tasdik ediyordu. «Bana imanı da haber ver» dedi. Buyurdular ki: «Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, yevmi âhirete inanman, bir de kadere, hayrına, şerrine inanmandır.» «Doğru söyledin» dedi. «Bana ihsanı da haber ver» dedi. «Allah'a, O'nu görmüyorsun gibi ibâdet etmemdir. Zira sen O'nu görmüyorsan, O seni muhakkak görür» buyurdular ..... “Sonra Hz. Ömer (R. A.) şunu ilâve etti: “Bundan sonra o zat gitti. Ben uzun zaman durdum, nihayet Rasûlü Ekrem buyurdular ki: «Yâ Ömer! Bu soran kimdir bilir misin?» «Allah ve Rasûlü bilir» dedim. «O Cebrâil idi, size dininizi öğretmeğe gelmiş» buyurdular.”⁽¹⁾

İmanın kalbde olduğuna dair icmâ-i ümmet de vardır. Zira dilsizlik veya tehdit suretiyle, icbar gibi bir mâni'den dolayı müslüman olduğunu söyleyemiyen, fakat kalbi imanla dolu bulunan bir kimse bilittifak mü'mindir.

Kavl-i meşhura göre iman: Hz. Peygamber (S. A. V.) in Allah'dandır diye getirip haber verdiği şeylerin hepsini kalbiyle tasdik ve diliyle ikrar etmektir. Bu tarife göre ikrar, imanın cüz'üdür. Yani iman, biri tasdik diğeri ikrar olmak üzere iki rükünden meydana gelmektedir. Ancak dilsizlik veya ölüm tehdidi ile ağızdan küfretmek gibi özürler karşısında, kalbi imanla dolu bulunan kimse, bu tarife göre de dinden çıkmış sayılmadığı cihetle, imanın kalb ile tasdik cüz'üne, rükn-ü aslî, yani hiçbir sûrette değişmeyen cüz'ü; dil ile ikrar cüz'üne de rükn-ü zâid, yani icabında terkedilebilen cüz'ü denilmiştir. Dil ile ikrarı imanın cüz'ü kabul eden bu tarife göre hiçbir özür yokken müslüman olduğunu söylemeyen kimse müslümanlar nazarında olduğu gibi, Allahu Teâlâ indinde de kâfir ve ebedî cehennemlidir.

Kavl-i meşhurların delilleri:

(2) و من كفر بالله من بعد ايمانه الامن اكره و قلبه مطمئن بالايمان

“Kalbi imanla dolu olduğu halde küfre mecbur edilen müstesna, eğer bir kimse iman ettikten sonra Allah'a küfrederse,, âyet-i kerimesi ile

(3) امرت ان اقاتل الناس حتى يقولوا لا اله الا الله

“Allah'dan başka Allah yoktur deyinceye kadar insanlarla çarpışmaya me'mur oldum” hadis-i şerifidir.

1 Rivayet edenler: Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî, Nese'î.

2 Nahl sûresi, âyet 103.

3 Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî, Nese'î.

Kavl-i tahkîka göre küfür: Dinden olduğu bizzarûre bilinen bir şeyi kalbiyle tasdik etmemektir. Bir insanın ne düşündüğünü bilmeye, sözle ifadeden başka imkân bulunmadığı cihetle, küfrünü dil ile itiraf etmeyenin dinsizliği bittabi bilinemiyeceğinden, Şâri' Hazretleri bu babda kavli ve fiili bazı alâmetler nasbetmiştir ki bu alâmetler kimde görülürse, o kimsenin küfrüne hükmolunur. Peygamberi veya Kur'an-ı Kerim'i tanımamak ve hıristiyanlara mahsus olan "haçı" boynunda taşıyarak onların kilisesine devam etmek gibi.

Kavl-i meşhura göre küfür: Hiçbir özür yokken kalble tasdik ve dil ile ikrarı terk etmektir. Gerek iman, gerekse küfür hakkında kavli tahkik itikatda imamımız Ebû Mansûr Mâturidî ile, sâir Mâturidîyye imamlarının ve birçok Eş'ariyye kelâmcılarının mezhebidir. İmam-ı A'zam'dan dâhi nakledilmiştir. Nitekim, (العالم والمتعلم) nam eserinde mevcuttur. Kavl-i meşhur ise Hanefî imamlardan Şemsu'l-Eimme Serahsî ile Fahru'l-İslâm Pezdevî'den ve ekseri fukahadan menkuldür. Bu kavli, İmam-ı A'zam'dan da rivayet olunmuş ve bütün ehl-i İslâm arasında şöhret bulmuştur. İmanla küfrün bu ikişer tarifinden meşhur olanları, kelâm ülemasınca, Şeriatın zahirine daha lâyık; kavli tahkikler ise batını hakikata daha muvafık görülmektedir. Her iki kavle göre de imanla küfür arasında vasıta yoktur. Yani küfürden kurtulan, doğrudan doğruya mü'min olmak saadetine kavuştuğu gibi, el-iyâzu billâh, imandan çıkan da derhal kâfir olur. Yalnız dalâlet fırkalarından mu'tezileye göre, imanla küfür arasında vasıta vardır ve bu vasıta; fıskdır. Binaenaleyh onlarca büyük günahlardan birini irtikâb eden, meselâ; adam öldüren kimse dinden çıkmış, fakat kâfir olmamıştır, bu adam fâsıktır.

İşte, imanın yukarıda izaha çalıştığımız tariflerinden de pek âlâ anlaşılacağı vecihle, müslüman olmak için sadece Allah'a inanmak kâfi değildir. Dinden olduğu bizzarure bilinen, yani Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber vasıtasıyla bize bildirilen neler varsa, hepsini kabul ve tasdik etmek, müslüman olmak için zarûridir. Kur'an-ı Kerim'de ise çeşitli ilâhî kitaplardan, Allah ile kul arasında elçilik vazifesini gören peygamberlerden, meleklerden, iblisten, şey-

tandan, cinlerden, mucizelerden v.s. nice yeknazarda garip görünebilecek şeylerden bahsedilmekte ve bunların varlığı haber verilmektedir. Şu halde müslüman olmak için bunların hepsine birden tereddütsüz ve şüphesiz olarak inanmak şarttır. Haber verilen zarûrât-ı diniyyeyi birer birer inceliyerek inanmağa iman-ı tafsilî, tetkik etmeden hepsine toptan inanmağa iman-ı icmâlî derler. Bunlardan birincisi şüphesiz ki efdâl ise de müslüman sayılmak için ikincisi de kâfidir. İman-ı tafsilî, İslâm'ın "Amentü"sü ile hü-lâsa edilmiştir ki, şöyledir :

آمنت بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر وبالقدر خيره وشره من الله تعالى والبعث بعد الموت حق أشهد أن لا اله الا الله وأشهد أن محمداً عبده ورسوله .

"Ben Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe, kadere ve hayrının, şerrinin Allah'dan olduğuna inandım. Öldükten sonra dirilmek haktır. Allah'dan başka Allah olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve Rasûlü olduğuna şehâdet ederim.' Buna sıfat-ı iman derler ve hemen hemen Kur'an-ı Kerim'den iktibas edilmiştir. Bu hususda Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır :

يا ايها الذين آمنوا آمنوا بالله ورسوله والكتاب الذي نزل على رسوله والكتاب الذي نزل من قبل ومن يكفر بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر فقد ضل ضلالاً بعيداً...»¹

"Ey iman edenler! Allah'a, Rasûlüne ve Rasûlüne indirdiği kitaba, önceden indirdiği kitap cinsine iman edin. Kim Allah'a, meleklerine, kitaplarına, rasûllerine ve son güne küfrederse, muhakkak sonsuz bir çıkmaza sapmıştır." Tefsirlerin bu âyet üzerindeki beyanlarına göre: Abdullah b. Selâm ile arkadaşları Rasûlü Ekrem (S. A. V.) e: Ya Rasûlallah! Biz sana ve kitabına, Mûsâ'ya, Tevrate, ve Üzeyre inanırız. Fakat bunlardan gayrı ne varsa hepsine küfrederiz" demişler. Bunun üzerine yukarıdaki âyet-i kerime nazil olmuş. Yine tefsirlerin beyanına göre bu âyet-i kerimeden şu mânâlar çıkmaktadır:

a) Ey mü'minler! Dilinizle söylediğiniz gibi, kalbinizle de inanın, münâfık olmayın.

¹ Nisâ sûresi, âyet 133.

b) Allah tarafından indirilen bütün kitaplara, peygamberlere şâmil olacak sûrette iman edin. Zira bazısına iman edip, bazısına etmemek hiç iman etmemek gibidir.

İşte bu ve emsâli âyetlerden de açıkça anlaşılıyor ki iman parçalanmaz bir bütündür; ve Kur'an-ı Kerim'in haber verdiği şeylerin hepsine birden inanan kimseye müslüman denir. Bunlardan velev bir tanesini olsun istisna eden, müslüman değildir. Vaktiyle müslümanlığı kabul edip, sonradan terk edenlere mürted derler. Bu gibilerin İslâm Hukukuna göre cezası katildir. Zarurât-ı dîniyyeden olan şeylerden bazısını istisna ederek inanmak istemiyenler hakkında Kur'anı Kerim'de:

أَفْتَوْنُونَ بَعْضَ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ
الْآخِرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ .
اولئك الذين اشتروا الحياة الدنيا بالآخرة فلا يخفف عنهم العذاب ولا هم يتصرفون [1]

«Yoksa siz Kitab'ın bir kısmına inanıp, bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz ? Sizden bunu yapanın dünyada rezil ve rüsvay olmaktan başka ne cezası olur. Kıyamet gününde ise bu gibiler azabın en şiddetlisine atılırlar. Allah, sizin yaptığımızdan gafil değildir. Bunlar, âdî hayatı âhiretle değişenlerdir. Binaenaleyh onlardan azab hafifletilmeyecek, onlara yardım da olunmayacaktır» buyurulmaktadır. Vakıa bu âyet-i kerimede doğrudan doğruya hitab Benî İsrail'dir. Fakat usûlü fıkıf ilminde beyan olduğu vecihle bizden önceki peygamberlerin şeriâtı, bizim için de şeriâtdir. Yeter ki onların şeriâtını bize Allah veya Rasûlü hikâye etmiş bulunsun ve elverir ki bizim hakkımızda delil olmayacağını bildirir red ve inkâr gibi bir işaret de bulunmasın. Nitekim âyet-i kerime de böyledir. Şu halde Benî İsrail'e olan bu hitab aynen biz müslümanlara da hitabdır. Bu münasebetle bir daha görülmüş oluyor ki, iman parçalanmaz bir bütündür. Kim ki bölünür der veya bölmeğe kalkışırsa, kendiliğinden dâire-i İslâm'dan çıkmış olur.

Maalesef, marazı şifa gören bazı yazarlar, imanı değil, Avrupa medeniyetini bölünmez bir bütün olarak vasıflandırır ve zaman

1 Bakare sûresi, 85-86. âyetleri.

zaman çeşitli yazılarıyla bu tezi kabul ettirmek için yaygaralar koparırlar. Bilmezler veya bilmek istemezler ki Avrupa medeniyeti pekâla bölünür bir bütündür. Çünkü; eğer bölünmez olsaydı o medeniyetin en mühim cüz'ü olan dinini de almak icap ederdi. Halbuki Avrupa medeniyetini kabul eden müslüman milletler onların dinlerini almamışlardır. Nitekim bizzat Avrupalılar da vaktiyle İslâm medeniyetini alırken onun dinini almadıkları gibi, Avrupa medeniyetini paylaşırken birbirinin dinlerini almamışlardır. Şayet medeniyet parçalanmaz bir bütün olsaydı, bugün Avrupa'nın tek dinli bir medeniyeti olmak icabederdi. Ortada böyle bir şey olmadığına göre, Avrupa medeniyeti parçalanabiliyor ve parçalanmış demektir.

Görülüyor ki parçalanamıyan bütün, ancak ve ancak iman bütünüdür. İman Avrupalılar da kendi zaviyelerinden parçalanamaz bir bütün sayarlar. Şimdi arzedeceğim bir vak'a bunu teyid etmektedir:

Birkaç yıl önce günlük gazetelerden birinde okumuştum. Vakıti hali yerinde bir Fransız, Noel gecesi çocuğuna çeşitli yılbaşı hediyeleri almış ve âdetleri vecihle bunları gizlemiş. Ertesi sabah çocuk hediyeleri bularak her birine ayrı ayrı sevinmiş; bunları kimin getirdiğini sormuş, babası fırsattan bilistifade oğluna dinî terbiye esaslarını aşulamak için onu karşısına oturtmuş ve: «Bu hediyeleri geceleyin herkes uyurken Noel Baba getirmiş. Bunları o ancak terbiyeli çocuklara, dindar, çalışkan ve sözdinleyişli olanlara getirir. Binaenaleyh sen ne kadar terbiyeli, ahlâklı dindar ve uslu olursan gelecek seneye o nisbette çok ve kıymetli hediyeler getirecek...» demiş. Tabii ki bu sözler çocuğun ruhu üzerinde bir aşı tesiri icra etmiş. Hikâyeye bütün kalbiyle inanan ve heyecanlar içinde kalan çocuk babasından duyduklarını bir fırsat bularak evin hizmetçisine bir bir anlatmış. Fakat bakmış ki hizmetçi kendisi gibi heyecanlanmıyor. Merakla sebebini sormuş. O zaman hizmetçi çocuğa dönerek demiş ki: «Oğlum, bu işittiklerinin aslı yoktur. Dünyada Noel Baba adında bir adam yoktur. Bu anlattığın her küçük çocuğa anlatılan bir efsanedir. Maşaallah sen artık epeyce büyüdün, böyle masallara inanmak zamanın geçti, inanma. Bu hediyeleri sana baban aldı ve millî âdetimize uyararak sakladı, ertesi sabah bunları sana buldurarak şu yalanlarla birlikte maletti...»

Buna fena halde canı sıkılan ve hakikaten inkisar-ı hayâle uğrayan çocuk hemen ağlamağa başlamış ve babasına koşmuş: «Baba mademki Noel Baba diye bir şey yokmuş, beni niçin aldat-tın?» diye hıçkıra hıçkıra çıkışmağa başlamış, Hayretler içinde kalan Fransız, işin hakikatini öğrenince hizmetçiyi yanına çağır-tmış ve daha şu anda evini terketmesini isteyerek demiş ki: «Ben oğluma, hurafe de olsa, dinimi bildiğim şekilde bütünü ile aşıla-mak isterim. Sen, ne hakla benim işime karışıyor; verdiğim telki-ni ve yaptığım aşiyi bozuyorsun. Hemen şimdi hanemi terket-melisin.»

Şimdi tekrar kendi dinimizde inanılması lâzım gelen şeylere dönelim. Evet her şeyden evvel Allah'ın varlığına, birliğine, sıfat-larına iman etmek, fakat bununla birlikte peygamberlere, kitap-lara, meleklerle, ahiret gününe, cennet, cehennem, cin, iblis, mucize v. s. gibi hakikatlerin varlığına inanmak da icabeder.

Vakıa böyle görülmeyen şeylere kanmak ilim ve fen namına konuşan bazı kimselere garip geliyor ve bu sebeple imandan istisna yapmağa kalkışıyorlar, amma meselenin üzerinde bir parçacık durulursa bunların haksızlığı hemen meydana çıkar. Mese-lâ; tabiat ilmiyle meşgul olanlar bir hacim oksijen ile iki hacim hidrojenin (H₂O) birleşmesinden su meydana geldiğini bilirler. Fakat bu iki maddeden oksijen yakıcı, hidrojen de öldürücüdür. Şu halde nasıl oluyor da bu öldürücü maddelerin birleşmesinden her canlının menşei⁽¹⁾ olan su meydana geliyor. Bunun hik-meti, illeti nedir? diye sorarsanız, cevap veremezler. Keza topraktan çeşitli nebatat, bahçeler, ağaçlar, çiçekler, yemiş-ler, meydana geldiğini bilir ve itiraf ederler; fakat aynı topraktan kimisi tatlı, kimisi acı çeşitli sebze ve meyvele-rin, rengârenk çiçeklerin, muhtelif ağaçlarla hububatın nasıl meydana geldiğini, meselâ buğday danesinden neden bazan arpa çıkıvermediğini sorarsanız bilmezler. «Benim müşahede ve tecrübem bana bu kadar malûmat vermiştir. Ötesini bilmem, ihti-sasım dahilinde değildir...» şeklinde baştan savma bir cevapla-sizi savmak ister veya savarlar. Lâkin bakınız böyleleri hakkında Avrupa'nın insafılı feylesof ve tabiatçıları neler söylüyor:

¹ «Sudan her diriyi yarattık» mealindeki Enbiyâ sûresinin 30. âyetine işarettir.

Paris'in Tıp mecmuasında görülen «bir düşünce, asit fosforiğin birleşmesine benzer bir birleşimden başka bir şey değildir. Zaten düşünce, dimağın terkinde dahil bulunan fosfordan meydana gelmektedir» cümlelerine sinirlenen meşhur tabiat âlimi Camille Flamarion (Kamil Flamaryon) şu cevabı vermiş: «Bunu size kim haber verdi ey [muharrir beyler! Âlem de zannedecek ki bu hezeyanları size muallimleriniz öğretiyor. Halbuki hakikat bunun hilâfinadır. Zira bu iddialar ilmî görüşün karşısında hebâ-en mensûra olmaktan başka işe yaramaz. Şunu da ilâve edeyim ki ben iki şeyden hangisine daha fazla şaşacağımızı kestiremez oldum:

a) Şu acayip ilim mümessillerinden sadır olan cesarete mi?

b) Yoksa iddialarının zayıflığına mı? Newton (Nivton) «Bana öyle geliyor ki» derdi. Descartes (Dekart) de «Bu faraziyeler hakkında hilminizin tenezzülünü istirham ederim» diyordu. Bunlar ise «Biz isbat ederiz; biz inkâr ederiz, şu mevcuddur, şu mevcut değildir, ilim hükmetti, ilim kabul etti, ilim kabul etmedi..» diyorlar. Halbuki söyledikleri şeyde ilmî burhandan bir gölge bile yoktur. Flamarion (Filamaryon) sözlerine şunu da ilave etmiştir: «Sizler bu ağır yükü ilme nispet etmek tecasüründe bulunuyorsunuz. Vallahi beyler ilim sizi duysa-ki duyması lâzımdır, çünkü onun adamlarındansınız-sizin gururunuzla alay ederek gülerdi. Siz «ilim isbat ediyor, ilim nefy ediyor, ilim emrediyor, ilim nehy ediyor» diyorsunuz. Bununla da şu zavallı ilmin ağzına bu büyük lâfları siz sokuyor, onun kalbine kibir ve gurur sarsıntısını siz koyuyorsunuz.»

Büyük müdakkik Thomas Carlyle (Tomas Karlayl) bu ölü vicdanlı zavallılar hakkında şöyle demiştir: «Bunlar kâinatı ve onun çeşitli manzaralarını, sayısız seslerini, hareketlerini, yıldızları, bulutları, çölleri, denizleri (tabiat) namını verdikleri birkaç harften mürekkep bir isimde toplar ve kâinatın o yüce azametini öyle hakîr bir lâfzın içine dürerler. Halbuki kâinatın kalbte ne muazzam bir güzelliği, bir mevkii vardır. Tek o güzelliği örten perdelerden kurtulabilse. Kâinatın zahirini ele alırsak, bundan, âlim olan bir şey bilir. Bâtınına gelince; bu cihet derin bir sırdır. Bu sırrın karşısında hiçbir âlimin ilmi, kimyagerin tecrübesi fayda vermez. Bu makamda insana yaraşan, ancak iz'an ve huşu içinde bulun-

maktır. Burada cehil, ilimden daha faydalıdır. Bu kâinat ilme ve ilmin iddiasına rağmen acıbler acıbesi ve mu'cizeler mu'cizesi olmakta devam ediyor...»

Büyük İngiliz feylesofu Spencer (Sipenser): «Tabiat ilmini okumaktan maksat, mektep talebelerinin bildiği şu dış görünüşü bilmek değildir. Ondandır maksat, tabiat ilminin vasıl olduğu bu hududun arkasındaki üstün, acip sırra vâkıf olmamızdır» demiştir.

Yine İngiliz feylesoflarından büyük tabiat âlimi Bacon da şöyle diyor: «Tabiat ilmini dudaklarıyla emen mülhid olur; boğaz dolusu içen ise onu Allah'a vardırır.»

Feylesoflardan biri: «Allah'ın varlığına delil olarak erkeğin yanında kadını görmek bana yeter demiştir.»

Muhterem okuyucularımıza melek vereceğini bilmesem bu babda bir nice Avrupa büyüklerinin sözlerini daha nakletmek mümkündür. Usanç verir endişesiyle bu kadarla iktifa ediyorum. Kaldı ki inanılması gereken şeyleri bize haber veren ve kitabı kâinatı okumamızı emreden Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim ise Hz. Peygambere Allah tarafından indirilmiştir. Onda hâşâ yalan yoktur. İndirildiği gün ne ise bugün de odur. Bize tevatür yoluyla nakledilmiştir. Milyonlarca müslümanın son derece müstesna bir itina ile kalbinde, dilinde, mushafında yer etmiş ve nesilden nesile emanet edile edile bize kadar gelmiş, bir harfi, hattâ bir harekesi dahi değişmemiştir. O, Hz. Peygamber devrinde, O'nun huzuru risâletpenahilerinde, O'nun emriyle yazılarak Hz. Ebûbekir devrinde bir yere toplanmış, Hz. Osman (R. A.) devrinde nüshaları teksir edilerek etrafa dağıtılmıştır. Nitekim hâlâ bazıları muhtelif dünya müzelerinde saklanmaktadır. Şu halde Allah'a imanı olan bir kimsenin Kur'an'ın bütün haber verdiklerini kabul etmesi zarûrdür. Çünkü Allahu zü'l-Celâl, hâşâ yalan söylemez ki, olmayan şeyleri bize var gösterebilir. Allah kelâmı olan Kur'an-ı Kerim'de bir tek hurafe dahi yoktur. Hem âhiret, cennet, cehennem, cin ve melek gibi sem'iyât hangi delile istinaden inkâr edilebilir. Bu ciheti biz de anlamak isteriz Eğer bunlar görülmediği için inkâr ediliyorsa, görmemek, mevcut olmamayı icab etmez kaidesini münkire hatırlatırız. Zira nice görülmeyen şeyler var ki onların mevcudiyetini ilm ve fen de, mü'min ve münkirler de kabul ediyor. Meselâ: Akıl, ruh, elektrik gibi şeyler

gözle görülemezler. Fakat bunların mevcudiyeti bugün söz götürmez bir hakikattir. Şu halde görememek bahanesiyle inkâr cihe-tine gitmek aslâ doğru olamaz. Muarızımızdan başka delil isteriz. Şayet “bunlar garip şeylerdir; ondan dolayı aklım yatmıyor” derse, o zaman da akl-ı selim sahibi olmadığına hükmederiz. Çünkü muarızımız gözleri ile gördüğü dünyayı, yıldızları, güneşi vesaireyi elbette ki inkâr etmez. Bunlar ise, gözlerimizin bugün-kü alışkanlığından sarf-ı nazar, bidâyet-i hilkatlarında Thomas Carlyle (Tomas Karlayl) ın dediği gibi birer garibe, birer mucize-dir. Böyle düşünüldüğü takdirde peygamberlerin zaman zaman gösterdikleri hissî mucizeleri inkâra mahal kalmaz. Çünkü kâi-natı yoktan var eden kim ise, peygamberlerin elinde zuhur eden mûcizeleri yaratan da O'dur. Zaten XX. asrın felsefesi “Tabiat kanun-ları zarûri değildir” diyerek mucizenin isbatına artık bir kapı açmıştır.

Akl-ı selim, dînen inanılması zarûri olan şeyleri tasdik ve kabulde kat'iyen tereddüt etmez. Bilâkis halk ve icad hususunda cereyan etmiş bulunan tekabül düstûr-ı İlâhisine tevfikân bunları arar ve bilfarz bulamazsa «hani nerede?» diye sorar bile. Şimdi bu ciheti bir parçacık izah edelim :

Hak Teâlâ Hazretleri muhalif veya muvafık her şeyi mukâbi-liyle yaratmıştır. Meselâ maddeye mukabil mânâyı, harekete mu-kabil sükûnu, geceye mukabil gündüzü, taata mukabil isyânı, hayata mukabil ölümü... yaratmış, ve her şeyde bu tekabül sünnetine ri-a-yet buyurmuştur. Şu halde akl-ı selim “hani bu fânî cihanın mu-kabili, hani görünen mükellefin, yani insanın mukabili, hani ma'-sum peygamberlerin mukabili . . . nerede?” diye sormaz mı? İşte Hallâk-ı âlem Hazretleri bu soruların cevabını ezelde vermiş ve fânî cihanın mukabilinde bâki cihanı, âhiret âlemini; gözle görünen mükellef olan insanın mukabilinde, görünmeyen mükellefi, yani tıpkı insan gibi yiyip içen, yaşayıp üreyen, nihayet ölüp giden cinn'i yaratmıştır; gözle görülen ma'sum kulları peygamberlerin mukabilinde görünmeyen ma'sumları, yani melekleri halketmiş ve bunları Kur'an-ı Kerim'de haber vermiştir. Bilhassa cinler hakkın-da Kur'an-ı Kerim'de “Cin Sûresi” namı altında başlıbaşına bir sûre mevcuttur.

(1) "فما لنا يريد"

"Dilediğini yapandır" buyurarak ins ve cinne kemal-i kudretini ve sorumsuzluğunu ilân eden Kadir-i Mutlak Hazretlerinin ilâhî kudreti karşısında hangi mâni' tasavvur olunabilir ki (acaba Allah bu garip şeyleri de yaratabilir mi) şeklinde bir tereddüde mahal kalsın? Böyle sebebsiz bir tereddüd, sahibini ancak imandan mahrum etmeğe yarar. Vüs'atına hayallerimizin bile eremediği şu koca kâinatı yaratmakla bir karıncayı yoktan var etmek arasında Kâdir'i Mutlak Hazretlerine nisbetle hiçbir fark yoktur. Bunu ve mahlûkatını yaratma usulünü Teâlâ Hazretleri bize şu âyet-i kerimesiyle beyan buyurmaktadır.

أما أمره إذا أراد شيئاً أن يقول له كن فيكون

"Allah'ın âdeti, bir şeyi yaratmak dilediği zaman, ona, «ol» demektir; o şey hemen olur" (2).

Bu ciheti şâir de şu beytiyle ne güzel ifade etmiştir :

Hum-i vücud henüz ihtizaz peymâdır

O gunneden ki gelir kâf ü nûn hitâbından (3)

Bu böyle olduğu gibi, o muazzam varlığa bahsettiği nizâm ve hareketi bir atom zerresinin içine de sıkıştırıvermiş olduğu, fennin son keşfiyatıyla meydana çıkmış, hatta atomu ilk parçalayan âlimlerden biri fart-ı hayretinden "eğer Allah varsa, bu Allah, son derece müthiş bir zekâyâ malik" demiştir.

Hülasa, bir file yeme, içme, teneffüs vesaire cihazları halk ve ihsan eden Allahu Azîmuşşân, bir mikroba da aynı cihazları yaratmıştır. Maddî, manevî bütün harikaları hiçbir güçlük çekmeden yaratmağa kadir olduğuna göre, bizim görmediğimiz daha nicelerini halk ve icada da kâdirdir. Bu hal karşısında bize düşen sadece haddimizi bilmektir.

سبحان من تحير في صنعه العقول سبحان من بقدرته يعجز الفحول

1 Burûc sûresi, âyet 16.

2 Yâ-Sîn sûresi, âyet 82.

3 Amasyalı Cûdî